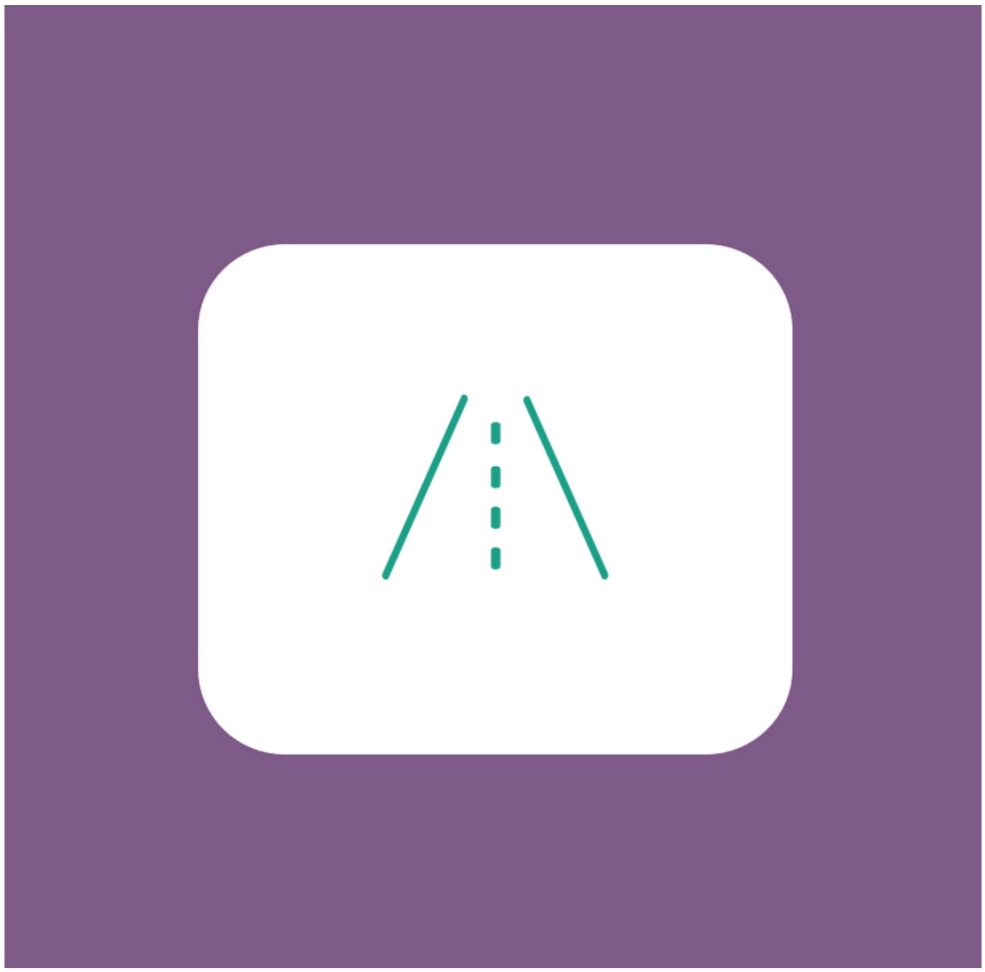
Pixi om strategisk kompetence

Inspiration til at arbejde med strategisk kompetence i sprogundervisningen

Marts 2025
NCFF

Pixi om strategisk kompetence
– Inspiration til at arbejde med strategisk kompetence i sprogundervisningen
2. udgave 2026
Copyright © 2025 Forfatterne & NCFF

Forfatter: NCFF

Indholdsfortegnelse

Forord 4

Hvad er strategisk kompetence? 5

Hvorfor er strategisk kompetence vigtig? 8

Hvordan gør man i praksis? 10

Refleksionsspørgsmål 13

Mere viden om strategisk kompetence og inspiration til praksis 14

Forord

NCFF's pixier omhandler emner, som er centrale for fremmedsprogsundervisningen i det danske uddannelsessystem, og de kan tilgås på NCFF's vidensbank under Temahæfter. Der er udgivet pixier inden for følgende emner:

- Kommunikativ sprogundervisning
- Flersprogethed
- Funktionel grammatik
- Interkulturel kommunikativ kompetence
- Mundtlighed
- Ordforrådstilegnelse
- Task-baseret sprogundervisning

Pixierne kan læses i vilkårlig rækkefølge, men det kan være en god idé at starte med pixien om **kommunikativ sprogundervisning**, idet den gør rede for det kommunikative, funktionelle sprogsyn, som alle pixierne tager afsæt i. Det er også det sprogsyn, som fremmedsprogsfagene undervises ud fra ifølge grundskolens faghæfter og læreplanerne for de gymnasiale uddannelser. Et kommunikativt, funktionelt sprogsyn indebærer, at man ser sproget som et redskab til at handle med, at gøre ting med, at opnå det, man gerne vil; det er sprogets funktion. Og den eneste vej til at opnå denne kompetence er at bruge sproget. Sprog er dermed både mål og middel.

Denne pixi handler om strategisk kompetence, som er en del af den kommunikative kompetence. Der er her tale om en kortfattet introduktion, der i sagens natur ikke er udtømmende, men er forankret i og indeholder henvisninger til den nyeste teori inden for området. Derefter gives der inspiration til, hvordan man kan arbejde med elevernes strategiske kompetence i fremmedsprogsfagene. Pixien indeholder også enkelte refleksionsspørgsmål, som fx kan bruges som udgangspunkt for diskussioner i faggrupper og læringsfællesskaber. Til slut er der henvisninger og links til de bøger, artikler og projekter, pixien baserer sig på, samt til, hvor man kan finde mere viden om emnet.

Hvad er strategisk kompetence?

Udviklingen af elevernes strategiske kompetence er tæt forbundet til det kommunikative sprogsyn, hvor der lægges vægt på praktisk anvendelse af fremmedsproget. Eleverne skal sættes i stand til at interagere, forstå og blive forstået. De skal lære at tilpasse sproget efter den konkrete kommunikationssituation, de befinder sig i, og de skal klædes på, så de kan klare sig hensigtsmæssigt i en kommunikationssituation, også selvom deres sproglige formåen er begrænset.

Begrebet 'strategisk kompetence' refererer helt overordnet til en bred vifte af forskellige strategier/redskaber, som eleverne skal lære at bruge, så de kan håndtere de kommunikationsproblemer, de møder, når de anvender fremmedsproget. Disse strategier kan hjælpe dem til at nå deres kommunikative mål, også selvom deres sproglige repertoire ikke er så stort. Når man arbejder med elevernes strategiske kompetence, handler det altså om at hjælpe eleverne med at opdage, hvilke veje de kan gå, og hvilke redskaber de kan tage i brug, når de oplever forskellige former for kommunikationsudfordringer, som helt naturligt opstår, når man er i gang med at tilegne sig et nyt sprog.

Strategisk kompetence er en central del af den kommunikative kompetence, der udgøres af fire forbundne delkompetencer som illustreret i modellen herunder.

KOMMUNUNIKATIV KOMPETENCE	
Sociopragmatisk kompetence Situationstilpasset sprogbrug: dvs. evnen til at bruge sproget på en måde, der er passende ift. den sociale og kulturelle kontekst, man befinder sig i.	**Tekst- og diskurskompetence** Bl.a. evnen til at skabe og forstå sammenhængende samtaler og tekster.
Strategisk kompetence Evnen til at overvinde kommunikationsudfordringer pga. begrænsede sproglige ressourcer, forståelseskløfter eller misforståelser.	**Lingvistisk kompetence** Evnen til at forstå og anvende de formelle systemer i et sprog: grammatik, morfologi, syntaks, fonologi, semantik, ordforråd.

Tabel 1: Model over kommunikativ kompetence

Traditionelt har fokus i fremmedsprogsundervisningen ligget på udviklingen af elevernes lingvistiske kompetence og deres viden *om* sprog (fx udtale, grammatik, ordforråd), men som illustreret dækker begrebet kommunikativ kompetence bredere og har en udvidet forståelse af, hvilken viden og hvilke færdigheder der er nødvendige for, at man kan opnå sine kommunikative mål på fremmedsproget. Der skal altså i undervisningen arbejdes med alle fire kompetenceområder, og det ene er principielt set ikke vigtigere end det andet. Viden om – og mestring af – sproglige former og strukturer er således kun én del af at kunne indgå i meningsfuld interaktion med andre på målsproget.

Det er naturligvis stadigvæk vigtigt at arbejde med elevernes lingvistiske kompetence, når man arbejder ud fra et kommunikativt sprogsyn, men denne kompetence kan ikke stå alene, og det er heller ikke givet, at man altid skal starte dér. Der skal også arbejdes systematisk med elevernes diskurs- og tekstkompetence, deres evne til at kommunikere hensigtsmæssigt i forskellige situationer (sociopragmatisk kompetence) og altså endelig deres strategiske kompetence, som vi fokuserer særligt på her.

At blive strategisk kompetent handler, som nævnt, om at lære, hvordan man kan kompensere for manglende sproglige færdigheder på fremmedsproget. Strategisk kompetence har man dog brug for ved alle interaktioner, også på sit modersmål, og det kan være godt at minde eleverne om, at vi også alle sammen anvender kommunikationsstrategier, når vi fx beder en samtalepartner om at gentage eller uddybe noget, vi måske ikke har forstået, eller når vi bruger et overbegreb som 'dims' eller 'dingenot' til at beskrive en genstand, vi ikke kender det præcise ord for.

Kommunikationsstrategier er altså en naturlig del af al kommunikation og kan opøves for alle fire færdigheder, dvs. læsning, skrivning, lytning og mundtlig kommunikation. Eleverne skal have konkret viden om og færdigheder i, hvordan de kan navigere gennem

en samtale, hente hjælp fra samtalepartneren ved at stille afklaringsspørgsmål og få deres budskab igennem med alle de midler, de har til rådighed. De skal have viden om, hvilke strategier de kan anvende, når de lytter eller læser på målsproget, og hvilke strategier der kan hjælpe dem til at forstå hovedpunkterne i en tekst eller lignende, selvom de ikke kender alle ord. De skal med andre ord undervises i, fx hvilke forskelligartede produktive kommunikationsstrategier og gættestrategier de kan anvende, når de mangler ord i en samtale, og hvilke læse- og lyttestrategier de kan bruge, når de arbejder med de receptive færdigheder.

Hvorfor er strategisk kompetence vigtig?

Nogle elever anvender helt af sig selv – og måske ganske ubevidst – en række forskellige strategier for at løse de udfordringer, de oplever i forskellige situationer, hvor de møder og bruger fremmedsproget. Men alle elever har behov for at blive bevidste om, at strategisk kompetence er en helt central kompetence, når man lærer et fremmedsprog, og at det kun er ved at bruge sproget og ved at bruge alle midler for at få sit budskab igennem, at man rykker sig sprogligt.

Her skal fremhæves tre gode argumenter for, hvorfor eleverne har brug for at udvikle deres strategiske kompetence:

Det fremmer elevernes mestringsfølelse

Når eleverne lærer, hvordan de kan kompensere for manglende sprogligt beredskab, fx ved at bruge gestik til at illustrere et ord, eller ved at lave omskrivninger for at dække over huller i ordforrådet, får de konkrete redskaber, de kan gribe fat i, når sproget ikke slår til. Det kan derfor være en måde at øge deres mestringsfølelse og fornemmelse af 'at kunne gøre noget' med sproget.

Det forbedrer elevernes muligheder for at kommunikere effektivt på målsproget

Kendskab til receptive og produktive strategier giver eleverne mulighed for at udvikle en form for 'kommunikative trædesten', de kan ty til i forskellige kommunikationssituationer. Kendskab til *kommunikationsstrategier* styrker fx deres mulighed for at løse de kommunikationsudfordringer, der uvægerligt vil opstå, når de fx ikke på forhånd ved, hvad de bliver spurgt om på hvilken måde/med hvilke ord, eller hvor kommunikationen er på vej hen. Her kan strategier såsom at kunne bede om afklaring, uddybning eller gentagelse fra en samtalepartner hjælpe. Det at kunne opsummere eller gentage, hvad en samtalepartner har sagt for at bekræfte, at man har en fælles forståelse af kommunikationen, er også kernekompetencer, som bruges overalt i autentisk kommunikation.

I forhold til læsning og lytning kan kendskab til forskellige *receptive strategier* som fx at forudsige indhold, finde nøgleord og bruge kontekstuelle ledetråde hjælpe eleverne med at overkomme sproglige barrierer, når de fx møder ukendte ord eller komplekse strukturer. Dette gør dem mere selvstændige og selvsikre som sprogbrugere og forbedrer deres evne til at navigere effektivt og hensigtsmæssigt i læringsprocessen.

Det fremmer elevernes evne til at tænke kreativt og finde alternative veje i kommunikationen

At lære eleverne at tænke kreativt og finde sproglige alternative veje, når sproget ikke slår til, er en strategisk kernekompetence, som man som sprogbruger på et hvilket som helst niveau og i en hvilken som helst kommunikationssammenhæng kan få brug for. Det kan fx gøres ved at bede elever opdigte nye ord, fx 'snegade' i stedet for 'løjpe', lære dem at bruge omskrivninger, fx *the horse's child* i stedet for *foal* eller ved at opfordre dem til at anvende et ord fra et andet sprog, de kender, når de mangler et ord på målsproget. Kreative kommunikationsveje styrker elevernes evne til at klare sig ud af kommunikationsvanskeligheder og giver dem mod på at kommunikere. Det er klart, at målet på længere sigt altid vil være, at eleverne lærer at kommunikere så effektivt og hensigtsmæssigt som muligt, men som nævnt ovenfor, anvender vi i vidt omfang også kommunikationsstrategier på vores modersmål, når vi fx stiller afklaringsspørgsmål i en samtale eller mail eller taler ind i en kontekst, hvor vores ordforråd fx er begrænset. Det kan derfor hjælpe eleverne, hvis de forstår, at anvendelsen af strategier er et nødvendigt og helt legitimt kommunikativt redskab, de kan benytte sig af.

Hvordan gør man i praksis?

Udvikling af elevernes strategiske kompetence er, som nævnt, et arbejde, som kan inddrages i stort set alle aspekter af sprogindlæringsprocessen, både når det handler om arbejdet med elevernes produktive færdigheder (skrive/tale) og deres receptive færdigheder (lytte/læse).

Produktive strategier

Herunder blot eksempler på nogle af de meste almindelige produktive kompensationsstrategier, som eleverne bør kende til og støttes i at bruge aktivt, når de taler eller skriver. Listen er på ingen måde udtømmende, men kan bruges som inspiration til det videre arbejde.

Nogle af de mest almindelige produktive kommunikationsstrategier

- **Overbegreber**: "vegetable" fremfor "carrot" eller "animal" fremfor "kitten".
- **Omskrivning/parafrasering**: Her vælger man andre ord til at beskrive et ord eller udtryk, man ikke kan huske. "L'enfant du cheval" / "the horse's child", hvis man ikke kender ordet "poulain/foal".
- **Sprogskift**: Her prøver man med et ord fra et andet sprog, man kender. Måske er ordet transparent, og man bliver forstået.
- **Afklaringsspørgsmål**: Her bruger man chunks og fraser, så man kan søge hjælpe hos samtalepartneren: "Cómo se dice…." eller "Wie sagt man…".
- **Nonverbale strategier**: Her tager man mimik og kropssprog i brug.
- **Opdigtning af nye ord**: "snegade" i stedet for "løjpe".
- **Tænkepauser/tøven**: Her bruger man tøveord og fyldord, som kan give en tænketid: "lad mig se…", "et øjeblik…" osv.

Nogle af ovenstående strategier er naturligvis primært møntet på mundtlig kommunikation, fordi eleverne i mange skriftlige genrer generelt har bedre tid til at overveje, hvad de vil skrive og har adgang til hjælpemidler, end hvis de taler og hurtigt afkræves et svar. Arbejder man med hurtigskrivning for måske at fremme elevernes skriftlige *fluency* eller deres evne til at tage noter på fremmedsproget, eller arbejder man med genrer som chat, sms og lignende, bliver eleverne dog også her sat under kognitivt pres for at producere hurtigere svar, og de kan således få brug for nogle af ovenstående strategier for at kunne kommunikere effektivt.

I NCFF's pixi om mundtlighed kan du læse mere om, hvordan du i praksis kan inddrage den strategiske kompetence mere systematisk i forbindelse med mundtlighedstræning.

I NCFF's pixi om flersprogethed kan du få mere viden om, hvordan eleverne strategisk kan trække på deres flersprogede repertoire, dvs. inddrage ressourcer og viden fra alle de sprog, de kender, i deres sprogtilegnelsesproces.

I NCFF's pixi om ordforrådstilegnelse kan du også læse mere om, hvordan du kan arbejde systematisk med elevernes ordforråd og inddrage leksikalske gættestrategier og produktive kompensationsstrategier i dette arbejde.

Pixierne kan læses i og downloades fra NCFF' vidensbank (viden.ncff.dk)

Receptive strategier

Lytte- og læseforståelse minder kognitivt set om hinanden, og eleverne har brug for at vide, hvilke strategier de kan trække på, når de læser eller lytter. Man kan fx. arbejde med at lade dem se, hvordan de i forbindelse med læsning eller lytning kan anvende en *top-down*/topstyret strategi eller en *bottom-up*/bundstyret strategi. *Top-down*-tilgangen handler om 'helikopterperspektivet', dvs. om at få eleverne til at være bevidste om, hvordan de kan trække på deres viden om verden og/eller viden om emnet, når de læser på eller lytter til fremmedsproget. I en *bottom-up* tilgang er elevens fokus på lokalt ordniveau og den umiddelbare kontekst, ordet optræder i. Den utrænede læser/lytter vil som regel bruge for meget energi på bottom-up og miste overblikket, fordi de enkelte dele ikke bliver forstået, mens den strategisk kompetente læser/lytter trækker på en kombination af top- og bundstyret tilgang. Den strategisk kompentente læser/lytter vil også typisk trække på mange forskellige informationskilder til forståelse. Det kan fx være ved at gætte sig til betydninger på baggrund af ordtransparens eller på baggrund af ens omverdensforståelse, diskurskompetence (viden om, hvordan samtaler eller tekster struktureres og hænger sammen) og lignende.

Nogle elever bruger helt ubevidst disse strategier, mens andre skal hjælpes og gøres opmærksomme på dem. Helt konkret kan man arbejde med at gøre eleverne opmærksomme på de strategier, som er nævnt i boksen herunder.

Kontekstuelle gættestrategier

Tal med eleverne om, hvordan de kan...

- inddrage konteksten og danne hypoteser/gætte herudfra: overskrifter, billeder/visuelle ledetråde, genre/teksttype.
- kigge/lytte efter transparente ord.
- trække på alle de sproglige ressourcer de har fra andre sprog, de kender.
- fokusere på orddele: måske genkender de ordklassen pga. fx bøjnings- eller afledningsendelser, de har set før, eller ud fra ordets placering i sætningen.
- fokusere på ord/udtryk, de genkender.
- overføre lyd fra modersmål eller andre sprog, de er fortrolige med: fx bringen – bringe.
- udnytte deres viden om og kendskab til sprogets regler.

Det er vigtigt at hjælpe eleverne med at anvende så varierede strategier som muligt.

Refleksionsspørgsmål

1. Inddrager du bevidst arbejdet med produktive kommunikationsstrategier i din undervisning i forbindelse med elevernes mundtlige og skriftlige sprogfærdighed?

- Hvornår og hvordan?
- Hvor systematisk er dit arbejde med dette kompetenceområde?

2. Har du oplevet, at et fokus på strategisk kompetence i din undervisning har givet eleverne større mod på fx mundtlig kommunikation?

3. Hvordan støtter du eleverne under lytte- og læseaktiviteter?

- Arbejder dine elever allerede med en række af ovennævnte strategier?
- Kan du evt. gøre det mere systematisk, end du allerede gør i dag?

Mere viden om strategisk kompetence og inspiration til praksis

Andersen, H. L. (2013). Læringsstrategier. I *Sprogenes verden AP: grundbog til almen sprogforståelse*. Gyldendal.

Andersen, H. L., Fernández, S. S., Henriksen, B. & Fristrup, D. (2015). *Fagdidaktik i sprogfag*. Frydenlund.

Andersen, H., Fernández, S., Fristrup, D. & Henriksen, B. (2014). *Fremmedsprog i gymnasiet. Teori, praksis og udsyn*. Samfundslitteratur.

Byram, Michael S. & Gregersen, Annette S. (2019). *Sprogfag i forandring* (3. udg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur

Canale, M. (2014). From communicative competence to communicative language pedagogy1. I *Language and communication* (pp. 2-27). Routledge.

Council of Europe (2020). *Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog: Læring, undervisning og evaluering*. Tillægsudgave. https://rm.coe.int/prems-143722-cefr-dan-a4-web/1680acfc32

Henriksen, B., Fernández, S., Andersen, H. L. & Fristrup, D. (2020). *Hvorfor gør jeg det jeg gør? Refleksionshåndbog for sproglærere*. Samfundslitteratur. Fagdidaktik i sprogfag, kap. VI.

NCFF: Konference om strategier (2021): Oplæg og slides fra konferencen kan tilgås her: https://ncff.dk/ncffs-konference-2021